

В. І. Попик – відповідальний редактор видання – ознайомив присутніх із його структурою, найважливішими публікаціями, звернув увагу на появу у збірнику нових рубрик та запросив присутніх до подальшої співпраці. **Т. Ф. Дерлеменко**, зав. сектору Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН презентувала останні видання Бібліотеки та започатковані три нові книжкові серії: «Академіки Української академії аграрних наук» (1998), у якій на сьогодні вийшло 25 біобібліографічних покажчиків; «Біобібліографія вчених-аграріїв України» (1998), вийшло 13 покажчиків; «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії» (2001), вийшло 7 видань.

Результати обговорення проблем, заявлених на круглому столі «Технології формування і використання ресурсів електронного Українського біографічного словника», дали змогу зробити такі висновки:

- сучасний стан розвитку біографістики як окремої історичної дисципліни та рівень біографічних видань в Україні вимагає нагального створення єдиного координаційного центру з питань методології, методики та практики біографічних досліджень;
- необхідним є якнайшвидше розгортання в електронному просторі єдиного інформаційного ресурсу національної біографістики, який дасть змогу виробити загальні підходи та прискорить процес консолідації зусиль розпорошених по всій країні дослідників та наукових організацій, котрі займаються біографічними дослідженнями.

Володимир ПОПИК,

в. о. директора

Інституту біографічних досліджень НБУВ,

канд. іст. наук

Надія МЕЛЬНИК,

с. н. с. НБУВ, канд. іст. наук

Інноваційні технології збереження інформаційних ресурсів

учасна стратегія збереження інформаційних ресурсів, визначена державною Програмою збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 рр., ґрунтується на оптимальному поєднанні інноваційних та традиційних, перевірених часом та практикою, технологіях. Ця стратегія реалізується з урахуванням впливу екології навколишнього середовища, результатів наукових досліджень із питань ефективного біозахисту приміщень та фондів і супроводжується активізацією міжнародного співробітництва у напрямі гарантування безпеки фондів та архівів. Тож головна увага на семінарі-практикумі «Інноваційні технології збереження інформаційних ресурсів», який відбувся 12 жовтня 2005 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі», була приділена підведенню підсумків виконання завдань Програми та обговоренню питань упровадження інноваційних технологій у справу збереження інформаційних ресурсів (наук. кер. – канд. іст. наук Л. В. Муха, заступник генерального директора НБУВ, З. І. Савіна, заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України, учений секретар – н. с. НБУВ Л. П. Затока). Місце проведення семінару-практикуму – філія № 1 НБУВ.

У роботі семінару брали участь 50 фахівців із питань збереження бібліотечних, архівних фондів та музейних експонатів України. Всього було представлено і заслухано 10 доповідей.

У роботі семінару-практикуму взяли участь науковці та фахівці Національної парламентської бібліотеки Ук-

раїни (м. Київ), Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (м. Київ), Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Вінницької обласної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва, Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Національного науково-дослідного реставраційного центру України (м. Київ), Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. А. Сухомлинського (м. Київ), Державної історичної бібліотеки України (м. Київ), Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Державної наукової медичної бібліотеки (м. Київ), Музею українського декоративного мистецтва (м. Київ), Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ), Інституту мікробіології і вірусології імені Д. К. Заболотного НАН України (м. Київ), Інституту гігієни та медичної екології ім. О. М. Марзєєва АМНУ, Української академії друкарства (м. Львів), Наукової технічної бібліотеки Південно-Західної залізниці (м. Київ), Бібліотеки Одеського припортового заводу, Славистичного університету (м. Київ), Національного університету харчових технологій (м. Київ), а також спеціалісти Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У роботі семінару поряд із бібліотечними, архівними та музейними працівниками активну участь брали провідні спеціалісти установ, які займаються приклад-

ними науковими дослідженнями з питань біозахисту приміщень, фондів та експонатів. Результати науково-дослідної роботи цих установ можуть бути використані для впровадження інноваційних технологій спеціалістами бібліотечної, архівної та музейної справи. На семінарі-практикумі було представлено сучасне обладнання фірм, яке використовується у повсякденній роботі фахівцями Центру консервації і реставрації НБУВ; його необхідно застосовувати для забезпечення екологічного збереження фондів інших установ.

Відкрила роботу семінару-практикуму заступник генерального директора НБУВ канд. іст. наук **Л. В. Муха**. У її доповіді «Екологічні аспекти збереження історичної та культурної спадщини, що зберігається у бібліотеках та архівах» окреслено основні характеристики книгосховищ як відкритих екологічних систем, які взаємодіють певним чином із загальними природними ритмами. Циклічність змін параметрів зовнішнього середовища фіксується бібліотечними працівниками при проведенні ними упереджувальних заходів, спрямованих на забезпечення збереження фондів. Л. В. Муха зазначила, що на сьогодні у бібліотечній галузі широко вживаними стали терміни «екологічне матеріалознавство» та «екологічний моніторинг», і привела характеристику хімічного складу внутрішнього повітря приміщень бібліотеки, яке безпосередньо впливає на стан бібліотечних та архівних документів. Вона ознайомила присутніх із виданими у цьому році Центром консервації і реставрації НБУВ інструктивно-методичними рекомендаціями, які визначають комплексні засади забезпечення довготермінового збереження бібліотечних та архівних документів у сучасних несприятливих умовах навколишнього середовища. Доповідачка зазначила, що рекомендації розроблені на основі проведених співробітниками Центру консервації і реставрації НБУВ наукових досліджень із питань вивчення впливу несприятливих екологічних умов на стан фондів, які виконано у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, Національній парламентській бібліотеці України, Одеській державній науковій бібліотеці ім. М. Горького та Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника відповідно до завдань «Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки» (пункт 5.2.), затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 р. № 1716.

Закінчуючи висвітлення екологічних аспектів збереження історичної і культурної спадщини бібліотек та архівів, вона навела вислів відомого консерватора Пітера Уотерса з Бібліотеки Конгресу США: «Немає необхідності зводити всі нові технології тільки до електронних форм. Значно доцільніше зосередити власні зусилля на покращенні оточуючого середовища і умов зберігання пам'яток культури і мистецтв».

Детальному підведенню підсумків виконання завдань «Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки» була присвячена доповідь заступника генерального директора Національної парламентської бібліотеки України **З. І. Савіної**, члена Міжвідомчої координаційної ради при Міністерстві культури та мис-

тецтв України. У доповіді, насамперед, охарактеризовано основні завдання Програми: консервація, репрографія та охорона бібліотечних і архівних фондів, кадрове та науково-технічне забезпечення цих процесів; приведено планові та надані державою обсяги фінансування. Підсумовуючи результати реалізації поставлених Програмою завдань, доповідачка зазначила, що обсяги фінансування не відповідали переліченим завданням, а визначені в Програмі терміни, особливо щодо створення Державного реєстру національного культурного надбання, були недостатніми для здійснення цієї довготривалої роботи. До позитивних моментів виконання поставлених завдань вона віднесла безпосереднє *затвердження* Програми Кабінетом міністрів України, що свідчить про увагу до проблем збереження фондів із боку держави, *створення та роботу* Міжвідомчої координаційної ради при Міністерстві культури та мистецтв України, *надане державою фінансування*. Це дозволило розпочати роботу зі створення Державного реєстру національного культурного надбання, організаційно створити при п'яти бібліотеках загальнодержавного значення центри консервації та репрографії, залучити потенціал науково-дослідних установ, відомств, задіяних у Програмі, до проведення наукових досліджень із питань старіння матеріальної основи документів, впливу екологічних умов на стан бібліотечних та архівних фондів і, що головне, – підготовки за їхніми результатами методичних рекомендацій для бібліотек та архівів. У рамках виконання завдань Програми на основі виконаних досліджень розроблено такі інструктивно-методичні матеріали: Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського «Збереження бібліотечних і архівних фондів у несприятливих екологічних умовах»; Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства спільно з Інститутом мікробіології і вірусології імені Д. К. Заболотного НАН України «Ураження документів плісневими грибами та заходи з охорони праці під час роботи з ушкодженими документами»; «Дослідження впливу біоцидних препаратів на старіння реставраційних паперів» спільно з ВАТ «Український науково-дослідний інститут паперу»; Національним науково-дослідним реставраційним центром України «Репрографічне відтворення бібліотечних і архівних документів», а також навчальні курси лекцій та практичних занять із питань збереження документів, їх реставрації та репрографії.

На необхідності комплексного навчання персоналу установ культури і мистецтв передовим методам та підходам збереження фондів зосередила увагу присутніх заступник генерального директора з наукової роботи Національного науково-дослідного реставраційного центру України, канд. біол. наук, с. н. с. **Г. М. Новікова**.

Із доповіддю «До проблеми створення комплексної системи консервації та репрографії бібліотечних фондів в Україні: організаційні заходи і технології» виступила заступник директора з наукової роботи Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка **В. В. Мірошникова**. Основну увагу доповідачка зосередила на визначенні основних напрямів діяльності центрів кон-

сервації та репрографії, необхідності використання інноваційних технологій та сучасного обладнання для копіювання, сканування та фазової консервації документів.

В активному обговоренні інноваційних технологій збереження інформаційних ресурсів, зокрема проблем біозахисту приміщень і документів, взяли участь спеціалісти установ, які займаються фундаментальними та прикладними дослідженнями. До позитивних аспектів семінару-практикуму слід віднести те, що у наведеній далі низці доповідей представлено різні точки зору щодо зазначеної проблеми. Це викликало жваве обговорення результатів виконаних науково-прикладних досліджень, що загалом буде корисне для справи збереження фондів.

У доповіді «Проблема грибкових пошкоджень паперового носія інформації у бібліотеках та архівах» д-р мед. наук, с. н. с. НБУВ **О. В. Сурмашева** на основі виконаних прикладних досліджень та аналізу літературних джерел розглянула актуальні питання захисту бібліотечних та архівних фондів від біологічного ураження грибами. Доповідачка відзначила, що викликати псування матеріальної основи більшості бібліотечних документів – паперу – можуть також інші мікроорганізми, однак їхній негативний вплив істотно менший, ніж грибів.

У доповіді д-ра мед. наук, с. н. с. НБУВ **Г. І. Корчак** розглядалися особливості застосування біоцидів для дотримання належного санітарно-гігієнічного режиму бібліотечних приміщень. Вона акцентувала увагу присутніх на необхідності вибору оптимального методу дезінфекційної обробки (ультрафіолетове, іонізуюче опромінення, хімічні методи тощо), На її думку, найдоцільнішим як для стабілізації фізичного стану паперу пошкоджених документів, так і для виконання вимог санітарно-гігієнічного режиму є застосування хімічних дезінфектантів. Підбір дезінфектантів повинен відповідати вимогам безпеки для здоров'я персоналу та користувачів бібліотеки.

Учасники семінару-практикуму з цікавістю заслухали доповідь н. с. Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Т. О. Кондратюк** про результати дослідження впливу біоцидів Гембар та Метатін Gt на пігментоутворення активних деструкторів паперу. В останній редакції міждержавного стандарту (ГОСТ 7.50-2002. Консервация документов. Общие требования) до використання у якості дезінфектанта для бібліотечних документів на паперовій основі рекомендується саме препарат Метатін Gt.

Із досвідом використання біоцида Полідез для масової дезінфекції експонатів та приміщень фондосховищ музею поділилася зав. сектору реставрації Музею україн-

ського народного декоративного мистецтва **Т. М. Бабенко**.

Для учасників семінару неабиякий інтерес становили також виступи співробітників Центру консервації та реставрації (ЦКР) НБУВ стосовно матеріалознавчих аспектів збереження як фондів загалом, так і окремих конструктивних складових документа. У доповіді н. с. НБУВ **Л. П. Затоки** «Актуальні питання збереження унікальних та рідкісних видань у шкіряних оправах» зроблено акцент на необхідність виконання комплексу профілактичних та консерваційних заходів у рамках постійно діючого екологічного моніторингу для підтримання стабільності структурних, хімічних та фізичних показників матеріальної основи та конструктивних складових документа. Вона підкреслила, що документи, в конструкції яких застосовано найбільш вразливі до дії води матеріали – пергамен, шкіра, підлягають пріоритетній увазі як із боку бібліотекарів, так і консерваторів.

У доповіді зав. відділу наукових технологій збереження фондів НБУВ, с. н. с., канд. техн. наук **М. М. Омельченка** «Вивчення конвекції повітря у приміщеннях бібліотеки як один із дієвих способів збереження фондів» детально проаналізовано особливості регулювання мікроклімату сховищ із урахуванням переміщення шкідливих домішок у повітрі будівлі. Він підкреслив, що для регулювання мікроклімату бібліотеки особливо важливо підтримувати оптимальні режими раціонального провітрювання, кондиціонування повітря, використання припливно-відсмоктувальних систем для забезпечення нормативного повітрообміну.

Учасники семінару-практикуму взяли активну участь у обговоренні зазначених питань, підтримали проект рекомендацій Міжнародної наукової конференції. У більшості виступів було запропоновано активізувати співпрацю і кооперацію бібліотечних, архівних установ, музеїв для виконання та впровадження інноваційних технологій збереження документів у бібліотечну практику.

Особливу увагу учасники семінару-практикуму звернули на необхідність продовження роботи над виконанням завдань державної програми збереження фондів та розробки у найближчому майбутньому **Національної програми збереження інформаційних ресурсів**.

Людмила МУХА,

заст. генерального директора НБУВ, канд. іст. наук

Зоя САВІНА,

заст. генерального директора ІНІБ

Любов ЗАТЮКА,

н. с. НБУВ